

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดใหญ่และสำคัญจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูงเป็นอันดับหนึ่งของภาค มีประชากรมากเป็นอันดับสองของภาค และมีขนาดเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับสามของภาค จังหวัดสงขลามีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย รายได้ส่วนใหญ่ มาจากผลิตผลทางการเกษตร อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ประกอบกับสงขลามีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ทำให้มีรายได้จากการค้ากับต่างประเทศ ในรูปของภาษีอากร ภาษีสรรพสามิต และภาษีศุลกากร

ชุมชนที่มีความสำคัญยิ่งของจังหวัดสงขลา คือ ชุมชนเทศบาลเมืองสงขลา และเทศบาลเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเจริญในเกือบทุกด้าน เช่น พาณิชยกรรม การบริหาร การปกครอง และการศึกษา ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) ได้กำหนดจะพัฒนาชุมชนทั้งสองนี้ให้เป็นเมืองหลักศูนย์กลางการพัฒนาภาคใต้ฝั่งตะวันออก และจะปรับปรุงฐานะให้เป็นนครขนาดกลาง(ประชากร ๑๐๐,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐) คน ทั้งนี้เพื่อรองรับความเจริญของท้องถิ่นและการกระจายความเจริญจากส่วนกลางสู่ภูมิภาค^๑ ในปัจจุบันหน่วยงานราชการต่างๆ อาทิ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การนิคมอุตสาหกรรม และการเคหะแห่งชาติ ต่างให้ความสนใจจะพัฒนาชุมชนนี้อย่างจริงจัง มีการจัดทำแผนและโครงการพัฒนาในหลายด้าน เช่น การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ท่าเรือน้ำลึก และโครงการเคหะชุมชน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการศึกษาของ Hunting Technical Services Limited ได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า ควรจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในภาคใต้ และจังหวัดที่เหมาะสมที่สุด คือ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๒๐), หน้า ๒๒๓.

ว่า สงขลา มีธุรกิจที่มีการลงทุนเกินกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท มากที่สุดในภาคใต้ (๒๔ โรงงาน) และ สงขลา ยังเป็นแหล่งเงินทุนที่ใหญ่ที่สุดของภาคใต้ด้วย (มีสถาบันการเงิน ๕๑ แห่ง) ^๑

สำหรับชุมชนเมืองสงขลาในอดีต เคยเป็นเมืองที่สำคัญเมืองหนึ่งของภาคใต้ฝั่ง ตะวันออก ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เคยเป็นที่ตั้งของมณฑลนครศรีธรรมราช และเป็นที่ตั้งของภาค ๔ (ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองประเทศในสมัยนั้น) สงขลาในปัจจุบันแม้ว่าระเบียบบริหารราชการ แผ่นดินจะเปลี่ยนแปลงไป เมืองสงขลา ก็ยังคงเป็นที่ตั้งของการบริหารแผ่นดินในรูปของเขตและภาค อยู่ และเมื่อพิจารณาบทบาทที่แท้จริงของเมืองสงขลาแล้ว จะพบว่าชุมชนเมืองสงขลาจัดเป็นศูนย์กลาง การศึกษา เมืองท่าการประมง เมืองท่าส่งสินค้าออกของภาคใต้ และเมืองศูนย์กลางการ บริหารการปกครองของภาค นอกจากนี้บริเวณตัวเมืองยังมีทิวทัศน์ที่งดงาม มีโบราณสถานอันเก่า แก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีส่วนดึงดูดนักท่องเที่ยวปีละไม่น้อย

จากปัจจัยดังกล่าว เมืองสงขลาจึงมีส่วนรองรับการอพยพของประชากร ส่วนหนึ่ง เข้ามาพักเพื่อการศึกษา ส่วนหนึ่งเพื่อประกอบอาชีพ เช่น รับราชการ และทำการประมง อันอาจ ก่อให้เกิดความต้องการด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ก็มีปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและแหล่งเสื่อม โทรม ซึ่งล้วนแล้วแต่จะทำให้เอกลักษณ์ของเมืองสงขลาต้องสูญหายไป และจากแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ ซึ่งได้กำหนดจะพัฒนาให้ชุมชนนี้เป็นเมืองหลักของภาคใต้ด้วย แล้ว โครงการต่างๆ ย่อมต้องมีผลกระทบต่อชุมชนเมืองสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการใช้ ที่ดิน โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอาจจะเปลี่ยนไป ปัญหาที่ต้องตามมาคือ ปัญหาที่อยู่อาศัย ซึ่งจำเป็นต้องมีการขยายตัวให้เพียงพอกับความต้องการของประชากร จึงจำเป็นต้องศึกษาการ เปลี่ยนแปลงนี้ และหาแนวทางสำหรับการขยายตัวของการใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยให้เหมาะสม โดย คำนึงถึงความสัมพันธ์ของเอกลักษณ์ของเมืองสงขลาและทิวทัศน์อันสวยงาม มิให้สูญหายไปด้วย

๒. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

๒.๑ ศึกษาบทบาทและความสำคัญของชุมชนเมืองสงขลาที่มีต่อจังหวัดสงขลาโดย

^๑ Hunting Technical Services, South Thailand Regional Planning Study : Physical Planning (London : Hunting Technical Services, 1975), p. 126.

ส่วนรวม

- ๒.๒ ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของชุมชนเมืองสงขลา ทั้งการใช้ที่ดิน ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม อันมีผลทำให้เมืองสงขลาเป็นเมืองพักอาศัย
- ๒.๓ ศึกษาสภาพทั่วไปของบริเวณพักอาศัยในชุมชนเมืองสงขลา พร้อมทั้งพิจารณาผลกระทบจากโครงการต่างๆ อันอาจมีผลต่อสภาพการใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยต่อไป
- ๒.๔ เสนอแนะแนวทางการขยายตัวของบริเวณพักอาศัยของเมือง

การวิจัยครั้งนี้จะจำกัดขอบเขตเฉพาะในบริเวณชุมชนเมืองสงขลา ซึ่งสำนักผังเมืองได้กำหนดวางผังเมืองรวมไว้แล้ว ครอบคลุมเขตเทศบาลซึ่งมีพื้นที่ ๖.๗ ตารางกิโลเมตร และพื้นที่บางส่วนของตำบลเขารูปช้าง รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๓๓ ตารางกิโลเมตร

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

- ๓.๑ ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดพื้นฐานของบริเวณพักอาศัยในเมือง จากเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- ๓.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและส่วนราชการต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับจังหวัดและชุมชนเมืองสงขลา
- ๓.๓ ทำการศึกษาและบันทึกข้อเท็จจริงต่างๆ ในพื้นที่ โดยใช้การสำรวจภาคสนาม (Field Survey) และการออกแบบสอบถาม
- ๓.๔ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยหลักวิชาการทางสถิติและผังเมือง
- ๓.๕ เสนอผลของการวิจัยในลักษณะบรรยาย ตาราง แผนภูมิ และแผนที่

๔. แหล่งที่มาของข้อมูล

- ๔.๑ ข้อมูลสถิติ เอกสาร จากหน่วยราชการต่างๆ เช่น
  - ศาลากลางจังหวัดสงขลา

- เทศบาลเมืองสงขลา
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักผังเมือง กรมแรงงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดบริติช เคาน์ซิล (British Council Library)
- ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
- ฯลฯ

๔.๒ แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี

๔.๓ ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม และการออกแบบสอบถามโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นกลุ่ม (Cluster Sampling) จำนวน ๓๘๐ ชุด ในเดือนธันวาคม ๒๕๒๑

๕. ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูล ๒ ประเภท คือ

๕.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งได้แก่ การออกสำรวจภาคสนามในเรื่องสภาพอาคาร และการใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินสถานะที่อยู่อาศัยในเมือง มีข้อจำกัดเรื่องเวลา บุคลากร และงบประมาณ จำเป็นที่จะต้องใช้การสุ่มตัวอย่าง ถึงแม้จะพิจารณาแล้วว่าสามารถเป็นตัวแทนของทั้งหมดได้ แต่การออกแบบสอบถามย่อมขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้ตอบ คำตอบอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง และมีผลทำให้การวิเคราะห์คลาดเคลื่อนได้

๔.๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ของหน่วยราชการหรือสถานที่ราชการ มักจะไม่ค่อยตรงกัน จึงจำเป็นต้องปรับตัวเลขหรือยึดเอาของหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงบ้าง นอกจากนี้การจัดเก็บสถิติหรือเรียบเรียงข้อมูลของส่วนราชการบางแห่งไม่เป็นระเบียบ ทำให้ข้อมูลบางช่วงขาดหายไป อาจทำให้การวิเคราะห์ไม่สมบูรณ์

๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย

- ๖.๑ ผลของการวิจัย จะทำให้ทราบปัจจัยอันสำคัญที่ประกอบกันทำให้เมืองสงขลา เหมาะเป็นเมืองพักอาศัย และผลกระทบจากโครงการต่างๆ อันทำให้เกิด การขยายตัวของบริเวณ พักอาศัย
- ๖.๒ สามารถนำผลการวิจัยไปประกอบการวางแผน เพื่อพัฒนาบริเวณพักอาศัย ในชุมชนเมืองสงขลา
- ๖.๓ ผลการวิจัย สามารถประยุกต์เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยประเภทเดียวกัน หรืองานวิจัยที่ต่อเนื่องต่อไปในภายหน้า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย